

Graf Spinoza bij de Nieuwe Kerk (Wikimedia Commons)

IN DE VOETSPOREN VAN DENKERS, DICHTERS EN SCHRIJVERS

DEEL 1, DE 17^E EEUW

In dit nummer beginnen wij een serie artikelen waarin we een aantal denkers, dichters en schrijvers vanaf de 17^e eeuw volgen, die van grote betekenis zijn geweest voor ons gedachtegoed. Centraal staan niet de denkers maar de locaties in de stad, de huizen en buurten, waar deze denkers, schrijvers, dichters woonden of verbleven, of hun graf hadden. Den Haag kan er trots op zijn dat zij hun ideeën in onze stad ontwikkelden. Dit voegt een dimensie toe en laat je de stad met andere ogen zien. In het eerste deel van deze serie de 17^e eeuw, waarin mens en wetenschap meer centraal komen te staan.

Door de eeuwen heen heeft Nederland door zijn tolerante opstelling als gevolg van het vrije handelssysteem van de Republiek, een grote aantrekkingskracht gehad op filosofen en schrijvers. Voor Den Haag werd dit nog versterkt door de aanwezigheid van het hof en het internationale karakter van de stad. De verlichte ideeën van de 17^e en 18^e eeuw draaiden

voornamelijk om tolerantie, vrijheid en gelijkheid. Ook de wetenschap ontwikkelde zich sterk. We zien dit terug in het gedachtegoed van denkers en schrijvers uit die tijd.

Gevangenpoort - Dirck Volkertszoon Coornhert, strafrechtshervormer

Dirk Volkertsz Coornhert (1522-1590) werd in 1562 stadssecretaris van Haarlem. In die functie leerde hij prins Willem van Oranje kennen, die de strijd aanbod tegen koning Philips II. Dat maakte Coornhert verdacht. In 1567 werd hij gearresteerd, voor de Raad van Beroerte gedaagd en in de Gevangenpoort opgesloten. Hij mocht hier echter in en uit lopen en maakte daarvan gebruik door in 1568 te vluchten. Tijdens zijn gevangenschap schreef hij het boek 'Boeventucht'. Zijn idee was dat lijfstraffen weinig hielpen tegen criminaliteit en beter omgeruild konden worden voor werkstraffen. Dit leidde in 1589 in Amsterdam tot de instelling van het rasphuis, later ook door andere steden

overgenomen, gevolgd door de vrouwelijke variant, het spinhuis. Rasp- en spinhuis zijn de eerste voorbeelden van een verandering in het strafrechtelijk denken.

Raamstraat - Simon Stevin, natuurkundige, wiskundige en ingenieur

Simon Stevin (1548-1620) studeerde aan de universiteit van Leiden en werd in 1593 privédocent van prins Maurits, waarna een hechte vriendschap ontstond. Stevin werd beroemd door zijn zeilwagen die hij voor Maurits ontwierp. De eerste rit werd in februari 1602 gemaakt, waarbij 27 diplomaten aanwezig waren op het strand van Scheveningen. In twee uur reed men naar Petten, met een ongekende snelheid van 40 km/u.

Bij zijn overlijden liet Stevin verschillende studies na, onder andere 'De Hemelloop'. Hierin verdedigde hij het systeem van Copernicus, waarbij de zon, in plaats van de aarde, in het centrum van planeten en sterren werd geplaatst. Ook verklaarde hij de getijden met de aantrekkingskracht van de maan. In 1612 kocht hij voor 3.800 gulden een nieuw gebouwde huis in de Raamstraat 47 (zijstraat van de Grote Marktstraat). Hij woonde er ongetrouwd samen met Catharina Craij, zij kregen daar vier kinderen. In 1616, Stevin was toen 68 jaar, trouwden ze tenslotte. De Raamstraat is een van de oudste straten van Den Haag met in de 14^e eeuw een bloeiende lakenindustrie. De geweven lakens werden te drogen gehangen op grote houten 'ramen'. Ook de Voldersgracht en de Weversplaats herinneren hier nog aan.

Binnenhof - Hugo de Groot, zee- en oorlogsrecht

Hugo de Groot (1583-1645) ging al op zijn elfde jaar studeren aan de universiteit van Leiden. Op zijn vijftiende maakte hij deel uit van een delegatie naar Frankrijk, onder leiding van Johan van Oldenbarnevelt. Van 1607 tot 1614 was hij openbaar aanklager bij het Hof van Holland, de voorloper van de Hoge Raad. Hij was goed bevriend met Van Oldenbarnevelt en toen deze Van Oldenbarnevelt ruzie kreeg met prins Maurits werd Hugo de Groot zijn pleitbezorger. Dit kwam hem duur te staan. Op 19 augustus 1618 werd hij door prins Maurits ontboden op het Binnenhof en zonder duidelijke aanklacht gevangen gezet in de kerkers. Hij zou er negen maanden blijven, werd ziek en vermagerde sterk. Medegevangene op het Binnenhof was Johan van Oldenbarnevelt, die in mei 1619 werd onthoofd. Hugo de Groot ontliep de doodstraf, maar werd veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf en verlies van zijn bezittingen. In 1622 wist hij te ontsnappen uit slot Loevestein en vluchtte naar Parijs. Hij is een van de grondleggers van het volkenrecht. Tot zijn beroemdste werken behoren 'Mare Liberum', over het recht van de vrije zee, en 'De Iuri Belli ac Pacis', over het recht van oorlog en vrede, dat ook nu nog basis van ons oorlogsrecht is.

Nieuwe Kerk Spui – Baruch Spinoza, de vrijdenker

Achter de Nieuwe Kerk aan het Spui bevindt zich het grafmonument van Baruch of Benedictus de Spinoza (1632-1677), die op zondagmiddag 21 februari op zijn zolderkamer aan de Paviljoensgracht 72 overleed. Spinoza had daar bijna zes jaar gewoond. Hij werd op 25 februari in aanwezigheid van vele vrienden begraven in de Nieuwe Kerk. Vanwege zijn ideeën werd hij verstoten uit de Amsterdams-Joodse gemeenschap en mocht daarom niet worden begraven op de joodse begraafplaats.

Na ruiming van het huurgraf in 1738 werd zijn gebeente verspreid op het terrein van de kerk. In 1927 werd achter de kerk een grafsteen met portretreliëf opgericht. In 1956 werd de Amcha-steen uit de bergen van Galilea – Amcha betekent Uw Volk – toegevoegd; een geschenk van het Spinozaeum in Haifa. Onder het portretreliëf staat het woord *Caute - wees behoedzaam* - Spinoza's levensmotto. Hoewel de 17^e-eeuwse Republiek als tolerant gold, werd Spinoza in verschillende kringen toch gezien als een staatsgevaarlijke vrijdenker. Hij was zijn tijd ver vooruit en verdedigde vrijheid van meningsuiting en van denken in een tijd waarin er nog volop censuur was, zowel door de staat als de kerk. Hij was de eerste filosoof die het atheïsme in een filosofisch systeem goot. In 1974 werd het monument samen met het kerkerrein Rijksmonument. Dit weerhield autobezitters er echter niet van om in de jaren '80 de grondplaat als parkeerplaats te gebruiken, waardoor diepe spleten ontstonden. De gemeente heeft de steen toen laten restaureren, en parkeren werd verboden.

Inge Camfferman

Werkgroep Stadsbeeld en Stadsgroen
stadsbeeldenstadsgroen@vriendenvandenhaag.nl

Raamstraat 47 (Wikipedia Commons)